

- A) Hlavní predstavitelia a ich diela, absurdná dráma a epické divadlo, spôsob zobrazenia problémov človeka a doby – S. Beckett, E. Jonesco, čo je typické pre epické divadlo (problematika, členenie, doby)
- B) Súčasti dramatického útvaru, pomenovanie postáv, dialógy, repliky, rozprávač, komentátor...
- C) Frazologizmus, vysvetli nosiť srdce zo skaly
- D) Kaukazský kriedový kruh – nájdí v ukážke typické a netypické prvky (znaky) epického divadla

DRÁMA PO 1945: podobne ako v próze, tak i v dráme sa uplatnili rôzne myšlienkové prúdy a smery. Dramatici reagovali najmä na 2WW a okrem nej zobrazovali medziľudské a spoločenské vzťahy. Mnohé diela hľadajú odpoveď na rôzne filozofické a mravné otázky. Svetová dráma po 1945 sa delí na: I. Východná dráma (sociálna) II. Západná dráma.

A) EPICKÉ DIVADLO: postupne dospel k presvedčeniu, že tradičná dráma nevyhovuje novým podmienkam a v 30.-tych rokoch začal uplatňovať nové princípy epického divadla dáva prednosť príbehu, ktorý je na javisku často prerušovaný výkladom, komentovaním rozprávača (antika) alebo jednotlivých postáv. Aby autor divákov odpútal od prežívania deja, využíva spevy, songy, neobvyklé inscenačné techniky (film, titulky), ktoré avizujú obsah výstupu, predstavujú scény pred divákom. Týmto autor chcel v divákovi vzbudiť emocionálne, racionálne pocity, aby divák pouvažoval nad príčinami reagovania postáv. Oproti tradičnému divadlu v hre vystupuje veľké množstvo epizódnych postáv (vedľajších). Hry sa nečlenia na dejstva, ale na scény, ktoré sú nerovnako dlhé. Scéna sa často mení, prestavuje pred očami diváka. Záleží mu na tom, aby si divák uvedomil, že to čo vidí nie je skutočnosť, ale iba zdanie skutočnosti. Využíva výchovný dopad divadla, cez hru prezentuje aj politické spoločenské názory.

BERTOLT BRECHT: Nemeč, zakladateľ epického divadla, dramaturg a režisér v Nemeckom divadle Berlín. Po nástupe Hitlera k moci odišiel do USA, kde ostro vystupoval proti vojne. Po vojne sa vrátil späť do Berlína, kde založil nový divadelný súbor Berliner Ensemble.

- **Žobrácka opera:** kritika spoločnosti, postava Mackieho = vodcu londýnskeho podsvetia, veľa populár. melodic. Songov.
- **Život Galileiho:** taliansky fyzik G. Galilei pod nátlakom inkvizície odvolal svoje učenie. Posledné roky života prežíva v domácom väzení. Má výčitky, že podľahol nátlaku. Autor v diele uvažuje o zmysle ľudského konania a o ústupkoch, kt. človek spraví pod nátlakom.
- **Kaukazský kriedový kruh:** typická epická dráma, kľúčovú úlohu hrá spevák, kt. oboznamuje divákov s príbehom, kt. sa odohral na Kaukaze, kde utláčaný národ povstal proti guvernátorovi, zabil ho, jeho žena utiekla z paláca, ale zabudla tam svojho syna, kt. zachránila slúžka Gruša a utiekla s ním do hôr, vydávala sa za jeho matku, aby ho zachránila. Matka neskôr žiada dieťa späť a spor o syna sa dostane až pred sudcu, kt. využije skúšku s kriedovým kruhom. Ženy mali uchopiť dieťa, kt. stálo uprostred knihy a skutočná matka sa mala prejaviť silou akou dieťa z kruhu vytiahne. Slúžka sa bojí, že dieťaťu ublíži, preto sa boja vzdáva, sudca v tom geste videl prejav lásky a prisúdil dieťa slúžke.
- **MATKA GURÁŽ A JEJ DETI:** epická dráma, využil tu historickú tému zo 17. storočia = príbeh z 30-roč. vojny v poviedke Pobehlica Guráž od barokového autora Grimmshausena, podstatou je príbeh matky, ktorá stráca svoje deti. Chcel tým poukázať na ničivosť vojny, v ktorej zomierajú nevinní ľudia. Hra sa nečlení na dejstvá ale 12 scén, ktoré sa často menia, lebo hlavná postava putuje z krajiny do krajiny. Každá scéna začína medzitulkom, ktorý oznámi kedy a kde sa scéna odohráva a čo sa stane.
Matka Guráž – z FRA slova odvaha, vlastným menom Anna Firlingová = tvrdá žena, má hrubé spôsoby, fajčí fajku a každému povie rovno čo si myslí. Živí sa predajom potravín, šatstva a obuvi, nasleduje vojsko so svojim so svojim vozikom, kt. ťahajú jej deti. Teší sa z vojny, lebo jej zabezpečuje živobytie. Dokonca hry nepochopí, že je obeťou vojny, pretože jej zobrala všetko - domov, deti. Synov jej zastrelia a nakoniec zomrie aj jej nemá dcéra, kt. sa snaží bubnovaním privolať pomoc pre ohrozené deti. V závere hry ťahá matka svoj voz sama. Autor v tomto diele poukazuje na neľudskosť vojny, na jej ničivú silu, ktorou ubližuje nevinným ľuďom.

A) ABSURDNÁ DRÁMA: vznikla vo FRA v 50. rokoch 20. stor., vychádzala z existencializmu. Predstavitelia zmenili tradičnú štruktúru div. hry na tzv. **antidrámu** v ktorej chýba súvislý dej, motivácia konania postáv. Chýba zápletky, medziľudská komunikácia medzi postavami a rozuzlenie v záver hry, zobrazuje človeka v nezmyselných situáciách, postavy sú zväčša osamelé, sú neschopné komunikovať s inými postavami. Jazyk neslúži na dorozumievanie, lebo monológy sú melodické a repliky v dialógu na seba nenadväzujú. Autor menami zdôrazňuje rôznorodý charakter hry. Niektorí dramatici zabsurdňovali tragédiu tým, že ju menili na grotesku, ktorú chápali ako obrátenú formu tradičnú, aby takto odhalili rozpory sveta. Základom je neskutočný, absurdný príbeh odohrávajúci sa v bližšie neurčenom čase a priestore. Scéna je bez kulís s minimálnou dekoráciou, hrdinovia odnikiaľ neprichádzajú a nikam nesmerujú, ich jazyk je chaotický, dlhé monológy naznačujú neschopnosť komunikovať s iným človekom. Výpovede a situácie sa často opakujú, čím sa naznačuje monotónnosť života, pocit beznádeje a chodenia v kruhu. Hry sa často začínajú a končia rovnako, čo naznačuje, že kolobeh absurdného života pokračuje a nič sa nevyrieši ani nezmení.

EUGEN JONESCO: FRA dramatik RUM pôvodu. Tvorba:

- **Stoličky:** starí manželia, ktorí chcú spáchať samovraždu, si pozvú hostí a rečníka, ktorý má predniesť hosťom ich vôľu. Hostia však neprídu a rečník pred prázdny stoličkami vydáva neartikulované zvuky. Autor chce v tomto diele poukázať na to, že človek nemá čo povedať iným, že celý život je absurdita.
- **PLEŠIVÁ SPEVÁČKA:** jeho prvotina v absurdnej dráme, odohráva sa v obývacej izbe londýnskeho domu. 2 znudené manželské páry, manželia Smithovci a Martinovci sa snažia viesť banálnu spoločenskú konverzáciu, hovoria samé frázy navzájom sa nepočúvajú, každý si chce povedať svoju repliku, vzájomná agresivita rastie. Počas ich rozhovoru vstúpi veliteľ hasičov, kt. oznámi, že chce uhasiť požiar, kt. ešte ešte nevypukol a keď zistí že ešte nikde nehorí stane sa spolu so slúžkou Mary - „vydáva sa za detektíva Sherlocka Holmesa“ účastníkom rozhovoru. Keď absurdita dosiahne vrchol, manželské páry si vymenia miesta a všetko sa začína opakovať, ale s rovnakými replikami no vymenenými postavami. Autor tu poukazuje na nepochopenie a osamelosť človeka a na jeho neschopnosť komunikovať s inými. Jazyk ako dorozumievací prostriedok sa stáva príčinou ľudského nedorozumenia.

SAMUEL BECKETT: dramatik írskeho pôvodu. Za celoživotnú tvorbu mu 1969 udelili Nobelovu cenu. Čím viac sa približoval k smrti, tým menej slov jeho diela obsahovali. Obraz bol zložený z jednej vety, ktorá obsahovala 1200 slov, dielo Búrlivé ticho rozdelené do troch častí obsahuje 1800 slov.

- **Koniec hry, Posledná páska, Obraz. Ó krásne dni,** próza **Malone** (využíva prvky antirománu)
- **ČAKANIE NA GODOTA:** 1. dráma, populárna aj za hranicami FRA, 2 dejstvá, nemá dejovú líniu a je prakticky bez dekorácií. Postavy sa pohybujú v akomsi začarovanom kruhu, z ktorého niet úniku, v neurčitom čase a v neurčitom priestore. Meno Godot = pre niekoho Boh (God), charizmatická osoba, podľa iných alegória beznádejného čakania, smrti, nádeje, niekto ho odvodzuje z FRA slova goddilot = topánočky. Čakanie symbolizuje bezvýhodiskovosť. Autor to dosahuje klaunovskými scénami (obúvanie a vyzúvanie topánok, padanie nohavíc). DEJ: na opustenej ceste sa stretávajú 2 tuláci Estragón a Vladimír. Z ich chaotického rozhovoru vyplýva, že čakajú na Godota. Počas ich replík prichádza na scénu dvojica - pán (Pozzo) vedie na reťazi otroka (Lucky). Kým pán sa správa povýšenecky, sadisticky, otrok je pokorný, pasívny. Na konci dejstva sa objaví chlapec, kt. oznamuje, že pán Godot príde až zajtra. Druhé dejstvo predstavuje tú istú scénu s tými istými postavami, len pán je slepý, preto je odkázaný na pomoc otroka. Postavy opäť opakujú banálnu frázu, že čakajú na Godota.

FRIEDRICH DÜRRENMATT: CH prozaik a dramatik, vplýval naňho existencializmus, absurdné divadlo, epická dráma.

- **Manželstvo pána Mississippi:** paródia veľkej osobnosti s kriminálnou zápletkou
- **NÁVŠTEVA STAREJ DÁMY:** tragická komédia, podobenstvo o moci peňazí, ktoré likvidujú ľudskú morálku. Autor na absurdnom príbehu zachytáva vzťah jednotlivca a spoločnosti, vznik davovej psychózy, rozpor medzi blahobytom a humanitou. DEJ: Do malého mestečka príde stará dáma miliardárka, ktorá ako tehotnú opustil milenc a obyvatelia ju vyštvali z mesta. Claire Zachanassianová sa chce pomstiť bývalému milencovi. Ponúkne radným pánom miliardu a žiada smrť Alfréda Illa. Oni sa naoko zdráhajú prijať túto ponuku, postupne ale všetci podliehajú predstave blahobytu, žijú na úver a v duchu si prajú Alfrédovu smrť. Keď Alfréd zistí, že vzrastá voči nemu nevraživosť, chce z mestečka odísť, ale obyvatelia mu to znemožnia. Tragédia vrcholí jeho zavraždením. Polícia vinníka nehľadá, všetci kamuflujú prirodzenú smrť. Claire odchádza z mesta aj s mŕtvolou. Hra končí sarkastickým epilógom, parafrázou záverečného chóru zo Sofoklovej Antigóny- zbor spieva o šťastí a blahobyte vo vyspelej spoločnosti. Táto hra poukazuje na moc peňazí, ktoré likvidujú ľudskú morálku.
- **FYZICI:** rieši vzťah medzi mocou a morálkou. Problém morálnej zodpovednosti vedcov pred zneužitím výdobytkov vedy zasadil do neobvyklého prostredia psychiatrickej kliniky, ktorej majiteľkou je stará slobodná šéflekára Mathilda von Zahndová. Tu sa stretnú 3 významní fyzici - Einstein, Newton, Möbius. Einstein a Newton sú agenti poverení získať pre svoje krajiny Möbiusove záznamy o výskumoch, pomocou ktorých by sa dal ovládať svet. Zavraždia svoje ošetrovatelky, aby ich považovali za šialencov. Möbius nechce, aby tie výsledky boli zneužitá a presvedčí ich, aby si zvolili doživotný pobyt na psychiatrii. Obeť je zbytočná, lebo šialená Matilda záznamy ukradla a vďaka nim vybudovala veľký trust (združ. podnik), ktorý chce ovládnuť svet. Autor rieši závažné problémy nebezpečenstva zneužitia výdobytkov vedy a techniky.

A) ČESKÁ DRÁMA: VÁCLAV HAVEL: český dramatik, esejista, publicista, disident = odporca oficiálnej mienky (smeru v politike, štáte), v r. tzv. normalizácie nesmel publikovať a hoci skončil VŠ mohol pracovať len ako pomocník v pivovare, 1 z popredných predstaviteľov Charty 77, po 1989 (po revolúcii) sa stal prezidentom ČSFR.

- **Záhradní slavnost:** div. hra, debut, pomocou satiry zosmiešnil prispôsobivosť človeka v snahe získať postup v kariére
- **Spiklenci:** modelová hra o štátnom prevrate
- **Audience:** divadelná hra, tragikomická absurdná hra, vystupujú len 2 postavy, ktoré vedú medzi sebou dialóg – spisovateľ Vanek - je prenasledovaný totalitným režimom (sám Havel), Pivovarnícky vedúci. majster v pivovare prehovára robotníka – bývalého spisovateľa, aby si sám na seba písal udania pre štátnu bezpečnosť, pretože má vyššie vzdelanie. Robotník s tým nesúhlasí a vtedy sa majster rozčúli na inteligenciu, pre ktorú sú najdôležitejšie morálne princípy.

TENNESSE WILLIAMS: USA, vlastným menom Thomas Lanier, písal podľa čechovskej tradície. Vo svojom diele využíva vplyv európskeho existencializmu a princípy Freudovej psychoanalýzy, sústreďuje sa na duševno svojej postavy.

- **Zápas anjelov:** vstup do literatúry, divákov nezaujal a preto ju prepísal na: **Vzostup Orfea**. Inšpirácia - antický mýt o Orfeovi a Eurydike ako aj kresťanský mýt. Hlavná postava Vala Xaviera bol pripodobnený ku Kristovi.
- **Sklenený zverinec:** hrdina hry žije so svojou matkou a telesne postihnutou sestrou, nechce žiť na ilúziách ako ony, preto od nich odchádza hoci vie, že obe budú bez neho trpieť, ani nie tak psychicky ako finančne, pretože bol živiteľom rodiny.
- **Mačka na horúcej plechovej streche:** v bohatej, južanskej rodine zomiera na rakovinu panovačný starý otec. Už pred jeho smrťou najbližší príbuzní intrigujú, aby získali čo najväčší podiel z dedičstva. Proti nim stojí osamelá Maggie, manželka najmladšieho syna. Hoci ju ostatní podceňujú, pretože pochádza z chudobnej rodiny, je cieľavedomá, vie presadiť svoju vôľu, a v túžbe po majetku bezohľadne ide za svojim cieľom, i keď musí medzi príbuznými tancovať ako mačka na horúcej plechovej streche. Nakoniec si svojou životaschopnosťou získa rešpekt, svokra i lásku manžela.
- **ELEKTRIČKA ZVANÁ TÚŽBA:** bola aj sfilmovaná. Dej sa odohráva v New Orleanse, kde premávajú po tej istej trase električky zvané Túžba a Cintorín. Hlavná postava, nervovo chorá Blanche žije v spomienkach na minulosť. Je stratenou existenciou; zostala sama na rodinnom sídle medzi mŕtvymi alebo na smrť chorými. Hľadala úprimnú lásku, ktorá by bola cestou z ničoty, ale nenašla ju. Jej švagor Stanley žije z práce svojich rúk. Jeho priestor ohraničujú pojmi: práca, poker, sex, alkohol. Bojuje o presadenie sa v práci, násilnosťou dáva najavo svoju nadradenosť žene Stelle, ktorá ho miluje (sestra Blanche). Keď je Stella v Pôrodnici, švagor Blanche znásilní, odvezú ju na psychiatriu, pretože ani sestra nechce uveriť, že ju švagor znásilnil. Kruh sa uzatvára vo svete ktorý je chorý, neexistuje východisko. Opäť víťazí pokrytectvo, hrubá sila a prázdny život.

ARTHUR MILLER: USA, písal podľa ibsenovskej tradície, americký dramatik, publicista, manžel Marilyn Monroe. V 70-80. rokoch bol prenasledovaný za svoje názory, lebo do istej miery obhajoval demokratické názory, ktoré boli prezentované najmä v ZSSR. Neskôr bol čelným predstaviteľom protitotalitných akcií. Je autorom psychologických divadelných hier s aktuálnou spoločenskou tematikou.

- **Po páde:** autobiografické črty, hl. postava 40-tnik, prežívajúci manželskú i životnú krízu, stala sa populárnou vďaka manželke Maggy, za ktorou diváci spoznali Marilyn.
- **SMRŤ OBCHODNÉHO CESTUJÚCEHO:** hlavná postava Willy Loman je priemerný Američan, ktorý spláca pôžičky. Pracuje so synom, ktorý si nevie nájsť miesto v živote. Kvôli otcovi si snaží nájsť zamestnanie, ale neuspel. Willy je zničený a v závere pochopí, že ho starší syn má rád. Willy príde o prácu, je starý a nevládze. Spláca poisťku a krízu rieši samovraždou – zomiera - poisťku získa syn. Idea: Willy zomiera, aby na jeho miesto nastúpil syn, ktorý by nemal byť ako otec, ale mal by byť niečo viac.
- **BOSORKY ZO SALEMU:** hist. námet 1692 v meste Salem, kedy sa v Amerike uskutočnil jediný proces s bosorkami. Odsúdení a popravení sú hl. nevinní ľudia, mnohí z nich preto, lebo nechceli podpísať falošné udanie alebo svedčiť.
- **ROZBITÉ SKLO:** námet: kryštálová noc 1938 bol na podnet Goeblesa zorganizovaný program (prenasledovanie) na židov. Zámienkou bol údajný atentát na nemeckého veľvyslanca v Paríži. Celá noc sa vyznačovala demolovaním a vykrádaním obchodov, ničením synagóg, zabil 90 ľudí a viac ako 2000 ľudí odviezli do koncentračných táborov. DEJ: Brooklyn v židovskej rodine, ktorý žije stereotypným životom, kým jedného dňa Sylvia pred odchodom do kina si neprečítala noviny, z ktorých sa dočítala, čo sa v Berlíne deje zo Židmi, zbadala tam fotku, na ktorej dvaja starci museli pod dozorom drhnúť zubnými kefkami chodník. Sylvii sa podlomili nohy, nemohla vstať, zavolali neurológa, ktorý nezistil žiadnu fyziologickú príčinu a diagnóza znela: „hysterická paralýza“ (choroba ktorá postihuje citlivých ľudí). Manžel Filip ju núti vstať, ona nemôže, vyčíta jej, že ona je príčinou jej nešťastného manželstva (údajne spolu 20 r nič nemali) Sylvia mu vyčíta, že svet nič nerobí pre záchranu židov. V závere Filip zomiera na infarkt, Sylvia opäť stáva.

JOHN OSBOURNE: GB, patrí do “rozhnevaných mladých mužov“

- **OBZRI SA V HNEVE:** odráža pocit povojnovej generácie. Hlavná postava Jimmy Porter- intelektuál z robotníckej rodiny sa ožení a Alison - dcérou plukovníka a žijú v 1- izbovom byte spolu s priateľom. J má vysokoškolský diplom, nemôže si nájsť primerané zamestnanie. Hnev prenáša na ženu, kt ho obviňuje z neschopnosti vytvoriť harmonické manželstvo. A zatají pred J tehotenstvo, aby to nechápal ako citové vydieranie a odchádza k rodičom. Po A odchode žije J s jej priateľkou, ale vzťah je podobný ako J manželstvo. A sa narodí mŕtve dieťa- v zúfalstve sa vracia k J, aby sa pokúsili nájsť k sebe cestu. Vzburá mladých je živelná, bezmocná v hneve proti zaužívaným konvenciám a životnému štýlu .

B) SÚČASTI DRAMATICKÉHO ÚTVARU:

ANIMÁCIA – oživovanie bábok ako neživých predmetov

BÁBKOVÁ HRA – divadelná hra, delí sa na dejstvá a obrazy

ČINOHRA – hra zobrazujúca vážne spoločenské problémy, nemusí sa končiť tragicky

DEJ – tvoria ho udalosti, ktoré autor opisuje alebo o ktorých rozpráva

DEJSTVO – etapa divadelnej hry, ktorá sa skladá z jednotlivých výstupov

DERNIÉRA – posledné uvedenie dramatického diela

DIALÓG – rozhovor 2 alebo viacerých postáv

DIALOGIZÁCIA – možnosť pretvárať prozaický alebo básnický text na formu rozhovoru

DOVADLO – audiovizuálne (sluchovo-zrakové) umenie, ktoré kladie dôraz na sluchové vnímanie textu, delí sa na maňuškové, marionetové a javajkové.

DRÁMA – literárny druh – príbeh je v ňom rozprávaný, no nie je prítomný rozprávač – dej prebieha prostredníctvom konania postáv a ich dialógov a monológov, základný znak je neprítomnosť rozprávača. Dramatické žánre sú určené na scénickú realizáciu. Základ drámy tvoria dialógy a monológy. Bývajú veršované ale aj neveršované. Dráma sa rozčleňuje na dejstvá a výstupy. Má spoločné znaky s epikou (dej) a s lyrikou (postavy môžu vyjadrovať svoje pocity, nálady a myšlienky).

Predvádza sa na javisku. Dramatický text sa však od epického líši hlavne v tom, že iba zriedkavo má konkrétneho rozprávača (zvyčajne iba v epickej dráme), realizuje sa predovšetkým v dialogickej forme a používa prítomný gramatický čas namiesto minulého času. Okrem toho sú v ňom opisné časti nahradené neslovesnými vyjadrovacími prostriedkami (masky, odev, kulisy, zvuky).

DRAMATICKÉ DRUHOVÉ ÚTVARY – tragédia, komédia, činohra

DRAMATICKÉ DIELO – literárny text, ktorý sa prispôbi na realizáciu na divadelnej scéne – zdramatizuje sa (dialogická forma), premena literárneho diela na divadelnú alebo televíznu hru – musí byť jeho inscenácia – uvedenie na javisko.

DRAMATURG – vyberá dielo na divadelnú realizáciu

FILM – dramatický žánr založený na jednote obrazu, slova, hudby, zvuku. Vzniká na podklade filmového scenára, spolupráca scenáristu, režiséra, kameramana, hercov, zvukára, strihača...

FILMOVÁ ROZPRÁVKA – dramatický žánr

INSCENÁCIA – uvedenie na javisko.

KOMENTÁTOR - komentátor je ten, kto robí výklad k dačomu; kto robí komentár.

KONFLIKT – rozpor medzi postavami v texte

PREMIÉRA – 1. predstavenie (filmové, divadelné)

REPRÍZA – opakovanie predstavenia

REPLIKA - je odpoveď na predchádzajúcu odpoveď (výpoveď) partnera v dialógu, rozprávaní, rozhovore. Prehovor z jednej postáv z dialógu.

ROZPRÁVAČ - ktorý pútavo a nepriamo podáva nejaký príbeh, alebo osoba, ktorá príbeh rozpráva a zaujímavo či vzrušujúco rozpovedá. Rozprávač v svojom rozprávaní využíva rečové zvraty a väzby tak, aby jeho vyrozprávanie deja bolo príťažlivé.

TELEVÍZNA HRA – je dramatický žánr, technické audiovizuálne umenie, dôraz sa kladie na audiálne, založená na slove, tematikou sú domáce, rodinné a spoločenské udalosti v krátkom čase, málo postáv, dialógy, detaily

TRAGÉDIA – hra s vážnou tematikou, silnými hrdinami s tragickým zakončením

VARIÁCIA – opakovanie deja s podobnosťami

AUTORSKÁ REČ – reč autora alebo rozprávača, ktorý komentuje činnosť postáv a rozvíja dej

ROZPRÁVAČ:

Autorský klasický rozprávač (3. osoba): opisuje vonkajšie znaky z pohľadu tretej osoby. Nevídi však do psychiky postáv, necháva na čitateľovi, aby si na základe opísaných skutkov urobil približný obraz sám.

„Keď sa Matej prebudil, za nič na svete si nevedel spomenúť, kde je.“

Autorský vševediaci rozprávač (3. osoba): venuje sa aj vnútornému svetu postáv. Často krát sa jedná o vnútorné monológy a úvahy, ale môže ísť aj o jednoduché opisy pocitov. „Bolelo ho to. Bolelo ho to psychicky. Koniec, povedal si. Nebude sa predsa už viac snažiť. Nemá to cenu.“

Personálny rozprávač (3. osoba): V tomto prípade rozpráva príbeh jedna konkrétna osoba, ktorá však do deju nezasahuje, alebo len v minimálnej miere. Hovorí o hlavných hrdinoch v tretej osobe, a preto nedokáže opísať ich vnútorný svet (pocity, názory, vnútorný monológ apod.). Čoraz častejšie sa začínajú objavovať diela, v ktorých autor navodí pocit, že príbeh rozpráva on sám, no na konci sa čitateľ zrazu dozvedá o tretej osobe, ktorá je podáva príbeh v podobe personálneho rozprávača. Známym príkladom tohto typu z našej literatúry je napríklad Drak sa vracia od Dobroslava Chrobáka. V praxi sa tento typ prakticky neodlišuje od autorského klasického rozprávača.

Priamy rozprávač (1. osoba): príbeh v podaní hlavného hrdinu. Opisuje situáciu, subjektívnym pohľadom hodnotí osoby a veci okolo seba a často tiež hovorí o svojich myšlienkach a pocitoch. „Z ničoho nič sa predo mnou objavila obrovská šelma.“

Klasická dráma:

1. expozícia (úvodná časť)
2. kolízia (zauzľovanie deja)
3. kríza (vyvrcholenie)
4. peripetia (rozuzlenie)
5. katastrofa (tragické riešenie konfliktu)

C) FRAZEOLOGIZMY – ustálené slovné spojenie, ktoré má obrazný, prenesený význam. V západnej jazykovede sú to idiómy: mať maslo na hlave = nebyť bez viny, nemať čisté svedomie. Patria sem príslovia, porekadlá, ustálené spojenia. Môžu byť ľudové (príslovia a porekadlá) a intelektuálne (prevzaté napr. z latinčiny).

Mnohé frazeologizmy máme spoločné s inými jazykmi, najmä slovanskými – tzv. europeizmy. Napr. vziať nohy na plecia, čierny ako smola, chodiť spať so sliepkami, mať zlato v hrdle, lož má krátke nohy, trpezlivosť ruže prináša.

Funkcia: bližšie priblížiť, charakterizovať.

- **Ľudové frazeologizmy** - hovorový štýl (porekadlá, pranostiky)
- **knižné frazeologizmy** - spisovne (citáty slávnych, ustálené prirovnania so základmi v Biblii, mytológii, europeizmy, internacionalizmy) - používajú sa v umeleckom štýle kvôli obraznosti

nosiť srdce zo skaly: mať srdce z kameňa, byť necitlivý